

TORAH PERSPECTIVES ON ANTI-SEMITISM TODAY

SPRING SEMESTER OPENING YOM IYUN WEDNESDAY, JANUARY 22, 2020

Glueck Beis Medrash
Rabbi Mayer Twersky

Fischel Beis Medrash
Rabbi Dr. Jacob J. Schacter

Furst Hall 501
Rabbi Mordechai Becher

Sourcesheets compiled by Rabbi Josh Flug

ישיבת רבנו יצחק אלחנן

Rabbi Isaac Elchanan Theological Seminary

An Affiliate of Yeshiva University

Below you will find two options for study with your chavrusa:

Limud A is a collection of sources relating to anti-Semitism with discussion questions.

Limud B contains sections of Rav Naftali Tzvi Yehuda Berlin's essay on anti-Semitism called "She'er Yisrael." We have also included a few key excerpts with translations.

Limud A: A Source Based Discussion

Source 1a: Haggadah Shel Pesach

ברוך שומר הבטחתו לישראל, ברוך הוא. שהקדוש ברוך הוא חשב את-הקץ, לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, שנאמר: ויאמר לאברהם, ידע תדע כי-גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה. וגם את-הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחר-יכן יצאו ברכש גדול. והיא שעמדה לאבותינו ולנו. שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם. צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו: שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ולבן בקש לעקר את-הפל. שנאמר: ארמי אבד אבי, ויגד מצר'מה ויגר שם במתי מעט, ויהי שם לגוי גדול, עצום ורב. ויגד מצר'מה – אנוס על פי הדבור. ויגר שם. מלמד שלא ירד יעקב אבינו להשתקע במצרים אלא לגור שם, שנאמר: ויאמרו אל-פרעה, לגור בארץ באנו, כי אין מרעה לצאן אשר לעבד'ך, כי כבד הרעב בארץ כנען. ועתה ישבו-נא עבד'ך בארץ גשן.

Blessed be the One who keeps His promise to Israel, blessed be He; since the Holy One, blessed be He, calculated the end [of the exile,] to do as He said to Avraham, our father, in the Covenant between the Pieces, as it is stated (Genesis 15:13-14), "And He said to Avram, 'you should surely know that your seed will be a stranger in a land that is not theirs, and they will enslave them and afflict them four hundred years. And also that nation for which they shall toil will I judge, and afterwards they will go out with much property.'"

And it is this that has stood for our ancestors and for us; since it is not [only] one [person or nation] that has stood [against] us to destroy us, but rather in each generation, they stand [against] us to destroy us, but the Holy One, blessed be He, rescues us from their hand.

Go out and learn what Lavan the Aramean sought to do to Ya'akov, our father; since Pharaoh only decreed [the death sentence] on the males but Lavan sought to uproot the whole [people]. As it is stated (Deuteronomy 26:5), "An Aramean was destroying my father and he went down to Egypt, and he resided there with a small number and he became there a nation, great, powerful and numerous."

"And he went down to Egypt" - helpless on account of the word [in which God told Avraham that his descendants would have to go into exile]. "And he resided there" - [this] teaches that Ya'akov, our father, didn't go down to settle in Egypt, but rather [only] to reside there, as it is stated (Genesis 47:4), "And they said to Pharaoh, 'To reside in the land have we come, since there is not enough pasture for your servant's flocks, since the famine is heavy in the land of Canaan, and now please grant that your servants should dwell in the Land of Goshen'".

Questions for Discussion:

- 1) How do the four paragraphs relate to one another? What does "והיא" (And it is this) refer to in the second paragraph?
- 2) Why was Lavan singled out as the person who most represents those who try to destroy us? Didn't we encounter enemies over the course of Jewish history who were more evil than Lavan?

Source 1b: Maharal, Gevuros HaShem no. 54

יש לך להתבונן איך הניח מה שרצה עשו לעשות ליעקב ולהתחיל בלבן הארמי ומה שרצה עשו לעשות ליעקב הוא מבואר בכתוב ואצל לבן לא נתבאר בכתוב ... ועוד שאמר פרעה לא רצה לעקור רק הזכרים בלבד והכתוב אומר אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל ורצה לאבד את הכל לא את הזכרים בלבד דע כי במאמר הזה גלו דברים הרבה מאוד כי יש לישראל מתנגדים לא כמו שאר מתנגדים שבאו בשביל סבה אבל יש להם לישראל שונאים ואויבים מבלי סבה ... ומי שהיה מתנגד לישראל ביותר מבלי סבה היה לבן ופרעה כי לא עשו מאומה לפרעה וגזר על הזכרים וזהו התנגדות מבלי סבה שעשו להם דבר אבל מה שאמר פרעה אריק חרבי וכו' זה לא היה מבלי סבה כי חשב ישראל בורחים ורצה להחזירם.

We must examine, why did the Haggadah omit what Esav wanted to do Yaakov, but rather began with Lavan? What Esav wanted to do to Yaakov is explicit in the Torah, and what Lavan wanted to do is not explicit in the text ... Furthermore, why does the Haggadah say that Pharaoh only decreed against the males when the verse (Shemos 15:9) explicitly states, "The enemy said, 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil,'" he wanted to destroy everyone, not just the males? Know that this statement [of the Haggadah] teaches us a lot — that the Jewish people have enemies that are different than ordinary enemies whose opposition is based on some reason. The Jewish people have enemies and haters who have no reason to hate us ... Who opposed the Jews without reason more than Lavan and Pharaoh because [at the beginning of Shemos] they did nothing to Pharaoh and he decreed against the [Jewish] males. This is opposition without cause ... However, when Pharaoh said [after the Jewish people left] "I will bear my sword," that was with reason — he thought that the Jewish people were escaping and he wanted to bring them back.

Question for Discussion: What type of hatred do we encounter nowadays?

Source 2a: Shabbos 89a

רב חסדא ורבה בריה דרב הונא דאמרי תרווייהו מאי הר סיני הר שירדה שנאה לאמות העולם עליו.
Rav Chisda and Rabbah son of Rav Huna said together: What is Har Sinai? The mountain where hatred (sinah) from the nations of the world descended upon it.

Questions for Discussion:

- 1) Why do you think Rav Chisda and Rabbah son of Rav Huna consider Har Sinai or the acceptance of the Torah as the source of hatred from the other nations?
- 2) What practical message can be gleaned from this statement?

Source 2b: Shemos 19:5-6 and Seforno

ועתה אם שמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מקל העמים כי לי כל הארץ. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל.
"Now then, if you will obey Me faithfully and keep My covenant, you shall be My treasured possession among all the peoples. Indeed, all the earth is Mine, but you shall be to Me a kingdom of priests and a holy nation." These are the words that you shall speak to the children of Israel.

ספורנו: ואתם תהיו לי ממלכת כהנים — ובזה תהיו סגולה מכלם כי תהיו ממלכת כהנים להבין ולהורות לכל המין האנושי לקרוא כלם בשם ה'

Seforno: You shall be to Me a kingdom of priests — And by doing so, you will be a treasured possession above everyone else, when you serve as a kingdom of priests to understand and teach all of mankind to call out in the name of G-d.

Question for Discussion: According to Seforno, is being the "treasured nation" a duty or a privilege? How does this statement, which was said at Sinai, explain the relationship between Sinai and anti-Semitism?

Source 3a: Yevamos 47a

תנו רבנן גר שבא להתגייר בזמן הזה אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים דחופים סחופים ומטורפין ויסורין באין עליהם אם אומר יודע אני ואיני כדאי מקבלין אותו מיד. Our rabbis taught: if a convert comes to convert nowadays, we say to him, Why do you want to convert? Don't you know that nowadays, the Jewish people are despised, scorned, downtrodden, and abused, and suffering comes upon them?" If he says, "I know and I am not worthy," we accept him immediately...

רש"י: ואיני כדאי - ואיני ראוי להשתתף בצרתן ומי יתן ואזכה לכך

Rashi: And I am not worthy — I am not worthy of sharing in their suffering. If only I can merit doing so.

Questions for Discussion:

- 1) The conversation with the convert presumes that he should already know about anti-Semitism. Why is it so important that this is the first matter that we discuss with him?
- 2) Why is the response so important? What if the convert responds that he is not concerned about anti-Semitism because he doesn't think that it will personally affect him?

Source 3b: Rav Yitzchak Hutner, Reshimos Lev, Chol HaMoed Pesach 5733

אבל מלשונו נראה חידוש הלכה דכמו דמי שאינו נכנס בצרתן של ישראל נחשב לפורש מדרכי ציבור כמו כן גר הבא להתגייר ומקבל עליו כל המצוות חוץ מלהשתתף בצרתן של ישראל אין מקבלין אותו דאינו רוצה להכנס בכלל ישראל ועומק פירש"י ואיני כדאי וכו' ואיני ראוי להשתתף בצרתן ומי יתן ואזכה לכך ע"כ היינו שהבא להתגייר רוצה להיות בכלל ישראל.

From the language [of Rambam] it seems there is a novel halachic implication — that just as one who does not share in the suffering of the Jewish people is considered an “abandoner of the community,” so too, if one wants to convert and accepts all mitzvos except the mitzvah of sharing in the suffering of the Jewish people, we cannot accept him because he does not want to be a part of the Jewish people. The deeper understanding of Rashi's comments “I am not worthy — I am not worthy of sharing in their suffering etc.” is that one who comes to convert wants to be part of the Jewish people.

Question for Discussion: Why do you think sharing in the suffering of the Jewish people is so integral to being a Jew?

מאמר

שאר ישראל

על דבר השנאה

אשר עוררו האנטישמים על אחינו בני ישראל

בארצות שונות.

השקפה מוסרית על פי דעת מורינו ומאורינו

הנביאים הקדושים,

ואנשי הרוח הקדמונים ז"ל באגדות ומדרשים.

רסג

(ארכה ג.ט)

"נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'"

"והיה ביום ההוא לא יוסיף עוד שאר ישראל ופליטת בית יעקב להשען על מכהו, ונשען על ה', קדוש ישראל באמת" (ישעיה יג.)

א

שאלו ישאלו רבים וכן שלמים על אודות אותה השנאה התמידית אשר בלב האנטישמים [שונאי בני שם] על ישראל, וכל אחד יעמוד וילאה למצוא פתרון נכון לשאלה הכבדה הזאת, זה בכה וזה בכה, כל אחד לפי דעתו והשקפתו על היהדות ודרכי בני ישראל בנוגע למצב העמים אשר בקרבם ישכנו, וכן התמו. ואנחנו לרגל תורתנו הטהורה ואמונתנו הנאמנה, אמרנו גם כן לדבר בעזרת ה' בענין זה.

ונאמר, כי עיקר הענין — שנאת האנטישמים לעם ישראל, ידוע הוא לכל איש מישראל, ושגור הוא בפיו מהגדת ליל שימורים, שאנו אומרים: "והיא שעמדה לאבותינו ולנו וכו', צא ולמד מה ביקש לבן וכו'".

והנה, הלימוד מלבן הראנו לדעת את סיבת השנאה בשנים: (א) קנאת העושר וחשד גניבה ועוול, כלול עם (ב) שנאת האמונה ועבודת אל עליון יתברך, כאשר יבואר.

והנה, לפי הנראה משטחיות הסיפור שהיה בין יעקב ולבן, לא נזכר ענין האמונה כלל, ורק קנאת העושר וחשד גניבה ועוול, רק המה הניעוהו לרדוף אחריו. והנה אם כן, לא היה לב לבן רע אלא ליעקב בלבד, בגלל מעשיו הלא טובים נגדו כפי מחשבתו, ולא בשביל שהוא עובר את ה', ואם כן לא היה שייך לשון "ולבן ביקש לעקור את הכל", דמשמע שביקש לעקור גם את עבודת ה', שהיא היהדות, והרי הוא לא רצה אלא להרוג את יעקב בלבד, ולא את שאר אחי יעקב, היינו עובדי ה' כמוהו, שהיו עימו?, אלא דרבותינו ז"ל הבינו, שלבן רצה לעקור את האמונה ועבודת ה', שלא תהא היהדות בעולם [באמרנו 'היהדות', כפי מצבה בעת ההיא, הנה זאת היא כוונתנו — אל אותן המידות המשובחות והדעת הטהורה והנשגבה, דעת אל אחד בארץ, שנצטיינו בהן בני ישראל מימי אבינו הראשון אברהם עד היום הזה, ואשר הן הנה עצמיות העם הזה, חיווקו וקיומו לעד ולנצח נצחים].

ולמדו זאת מדכתיב (דברים כו, ה) "ארמי אוכד אבי וירד מצרימה וגו'". ושטחיות לשון המקרא משמע דבשביל שהיה "ארמי אוכד אבי" מפני זה ירד מצרימה, והלא אנו יודעים שאין ענין 'ארמי' נוגע לירידת מצרים כלל?, אלא מקרא זה מתפרש היטב על פי מה דאיתא במסכת פסחים ריש פרק האשה (פזב), דראויים היו ישראל להיות גולים לארם, וכשראה הקב"ה אכזריות של ארם — עמד והגלם לבבל, פירוש, מדאנו רואים שהיו מלחמות ישראל תמיד עם ארם, ואם כן מצד הסכרא היה ראוי להיות גמר הגלות גם כן

בארם, אבל בשביל שראה הקב"ה שאם היו ישראל כבושים בארץ ארם לא היה נשאר חס וחלילה שארית לישראל מפני אכזריותם, מה עשה — עמד והגלם לבבל, ושמה, יחד עם הכנעת לבכם הערל נתמלא גם כן דבר ה' ביד משה עבדו "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי איתם" (ויקרא כו, מד) — היא ברית היהדות.

והדבר הזה אירע ליעקב אבינו גם כן, אחרי אשר נגזר עליו להיות גר בארץ נכריה, והיה ראוי אמנם שישאר בארם, אבל "ארמי אובד אבי" — היינו, שרצונו היה לעקור את היהדות, מלבד קנאתו בעשרו של יעקב, ואם היו נשארים יעקב ובניו בארם לא היו יכולים לשמור שם את דת היהדות, ובעל כרחם נגד רצונם היו נכללים לאט לאט בארמים, והיתה היהדות נאבדת לגמרי, על כן "יורד מצרימה, ויהי שם לגוי גדול", וכמאמרם ז"ל (כהגדה של פסח) "שהיו בני ישראל מצויינים שם" — נדגלים במידותיהם הישרות ובדעותיהם הטהורות מהעם אשר ישבו בקרבם. והיא שעמדה ליהדות לעמוד על כן ובסיס נאמן, והתקוה הנעימה השתולה על מעין לא אכזב — הלוא היא הבטחת ה' לאברהם, עלתה כפורחת.

ועל פי דברינו אלה מדויק גם כן הלשון "ארמי אובד" לשון הווה, [וכבר ידוע דגם הקל בפועל זה יבוא לפעמים יוצא, כמו "ותאבדו דרך" (תהלים ב, יב)] דמשמעו, שרצונו היה להאבד ולעקור מעט מעט [כאשר בכלל יורה כל בינוני על פעולה נמשכת בענינה] שלא ישאר זכרון אבינו יעקב — הלא היא אמונתו הטהורה והנאמנה.

ואל תקשה על פרשה זו גופא, היאך כתוב "ארמי אובד אבי" שהוא היהדות, והלא בסיפור יעקב עם לבן לא נזכר מאומה מכך שלבן היתה בליבו איוז טינה אל אמונת יעקב? אבל בדיוק לשון לבן שאמר ליעקב "יש לאל ידי לעשות עמכם רע, ואלוהי אביכם וגו'" (בראשית לא, כט), למדנו מה שהיה בלבבו, שהרי אמר בלשון רבים, ולמי ביקש איפוא לעשות רע, והלא הבנות בנותיו והבנים בניו, ולא היה לו לומר אלא "לעשות עמך רע, ואלוהי אביך...?", אלא הכוונה של "עמכם" היא לכל האנשים 'אחי יעקב' שכבר לימדם יעקב את תורת היהדות, ואשר על זה אמר יעקב "שים כה נגד אחי" (שם פסוק ל"ז), ועליהם אמר לבן שביקש לעשות איתם רע — להרוג את כולם, אם כי לא עשו לו מאומה, אך הוא בחפצו לשפוך את חמתו על היהדות לא מצא לו דרך אחרת כי אם לעקור את הכל.

כי אמנם, לאיש עובד גילולים המלא מרמה ותוך כלבן הארמי, היה נקל לו למצוא ביהדות את כל אלה המחשבות הלא טהורות אשר חשב על אודות אבינו יעקב: (א) יעקב גנב את אלוהיו, ולמה? והלא יודע היה לבן שהוא לא יקחנו למען עבוד אותו?, אלא שהיה את לבבו לומר, שיעקב גנבו למטרה אחרת כדי לבזות את אלוהיו, שהוא עוון פלילי, ומי אשם בזה אם לא היהדות. (ב) חשדו שגנב מביתו, אם שראה וידע שיעקב הוא צדיק ואל עולם אוהבו, אלא בשביל שהוא יהודי — אמר לבן בליבו — מותר לו לגנוב ממי שאינו יהודי, ובכל אלה יד היהדות באמצע. (ג) ואחר כך כאשר ראה לבן ויווכח שלא גנב ממנו מאומה ובחנינם חשדו, נתן את עינו בצאנו ובכל אשר לו לומר "הצאן צאני וכל אשר אתה רואה לי הוא" (שם פסוק מ"ג), אף על גב שראה לא אחת כי רק בעמלו ובחריצותו ובעזר ה' אלוהיו עשה יעקב חיל, ולא עוד אלא שאף הוא, לבן, נתברך בגללו, כפי שאמר בעצמו

ליעקב "ניחשתי ויברכני ה' בגללך" (שם ל, כז). עם כל זאת מצא לו לבן תואנה לומר, כי כל הרכוש אשר רכש לו יעקב בגבולו ובארצו, שלו הוא, יען עשה את עשרו במרמה — לפי דעתו — ולא במשפט. ובכל אלה רק כח היהדות יפעל את פעולתו, להערים על מי שאינו יהודי. ועל כן היתה עברתו שמורה ליהדות, ובחפצו לעקור אותה לבלי השאיר לה שורש, אמר בליבו לאבד גם את כל ההולכים לדגלה, לולא בא האלוהים אליו בחלום הלילה ויאמר לו "השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב ועד רע" (שם לא, כד). ואלה הדברים הנאמרים למעלה נזכרים ונעשים בארצות פזורינו בכל דור ודור.

ב

אמנם, הלימוד הזה ששונאי ישראל רוצים לכלותנו, איננו מוסב על שעת חורבן בית המקדש, שהרי לא נצרכנו על אותו הדור ללמוד מלבן, וגם זה הלימוד שבכוננתם לעקור את היהדות, גם כן איננו על הדור ההוא, שהרי לא רצו נבוכדנצר והרומאים לעקור את היהדות, ועיקר שנאתם ומלחמתם את ישראל היה כמו שנלחמו עם שאר מלכויות ורצו לכבשן. אלא עיקר הלימוד הוא על שעה שישראל בגולה, כמו יעקב שהיה בארם, והיה מקום לחשוב בשעה שרואים אנחנו באיזה דור שישכחנו בשלוח בקרב העמים, שהם באמת אוהבים אותנו ורוצים שנשב בקרבם לאכול ולשכוע מטוב ארצם, והנה אם כן אין אנחנו צריכים עוד — חס וחלילה — להשגחת ה' עלינו, כפי שהיה נדרש בעת שהיינו יושבים על אדמתנו בארצנו, והיו עינינו תלויות אל הקב"ה שיתן גשם יורה ומלקוש בעיתו, ועל זה היה עסק עבודת הקרבנות תמיד, וראיית-פנים בעזרה בשלוש רגלים — ראיית פני האדון ה', היינו, שהקב"ה הוא האדון של ארץ הקודש ביחוד, ועיניו בה מראשית השנה עד אחרית השנה. מה שאין כן כשאנו יושבים בקרב העמים, ופרנסת ארצם באה להם בהליכות הטבע, ואנחנו בקרבם כ'נות בית', נחלק את טוב הארץ איתם ושוב אין לנו לשאת עין להשגחת ה' חלילה.

על כן למען הפר מחשבת פיגול זאת, בא הלימוד מלבן להראותנו, כי לא כן הוא הדבר באמת, אלא בכל דור ודור עומדים שונאי ישראל הכן לכלותנו ולבער את היהדות מביניהם, אלא שהקב"ה מצילנו מידם כרחמיו וכרוב חסדיו. ואם כי ודאי אין כל דור שוה בשנאה וברצון לכלותנו, וכמו כן אין ההצלה שוה בכל דור, אבל בכל זאת, זאת יש לנו לדעת, כי אותה האהבה שאוהבים אותנו, ולו גם תימשך ימים ושנים, עם כל זאת לא תוכל אהבה כזאת להיות תמידית, ובכל דור ודור, גם בשנות נראה בטובה, והשנאה כבושה היא מלהישמע, בכל זאת חבושה היא בטמון, ונכונה היא לצאת תמיד אל הפועל כגעת בה יד ההשגחה ברצותה לשחרנו מוסר, ורק אם אל ה' נישא את עינינו, רק אז לא יאונה אלינו כל רע, והוא ישמור צאתנו וכווננו לטוב לנו. כפי שהשגיח על יעקב בשעה שרצה לבן לעקרו.

ואחר שכן הוא, אין לנו לחקור אחרי הסיבות והתואנות שמוצאים לכלותנו, אחר שהיא שנאת עולם בתמידות כאמור למעלה, אלא שלא בכל דור השנאה יוצאת לאור, ואם כן רואים אנחנו עין בעין שהכל הוא על פי השגחת ה' עלינו, ורק אנחנו, על פי מעשינו לפני ה', מסבבים שיהיה ליבם עלינו לטובה או להיפך חס וחלילה.

מענתה, כפי שבדור החורבן, שידוע שנבוכדנצר והרומאים בקשו לכבוש את הארץ והאומה, כאשר עשו לשאר הממלכות, והוא אמנם במנהג המלכויות לעשות כן, ומכל מקום פירש במקרא בפרשת נצבים "על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת" (דברים ט, כג), וכן פירשו חז"ל (יומא ט, ב), דחורבן בית המקדש הראשון היה על עבודה-זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים, וחורבן בית המקדש השני היה על שנאת חינוס, ולא תלוי במנהג המלכות המושלת בכיפה, אלא הוא משום כי לנו לא היה מגיע כל זה על פי הטבע, וכפי שהיה בימי סנחריב, אם לא שהיה זאת בהשגחה פרטית. כך אנחנו בהיותנו בגולה ושונאינו רודפים אותנו באיזה דור, אין לנו לחקור מה הטעם והסיבה שהגיע לזה מצידם, ומדוע יחרה ככה אף הרודפים אותנו, אחרי כי כבר אמרנו כי השנאה הזאת היא טבעית ותמידית, אלא יש לנו להתבונן על זאת מצידנו, על מה הגענו אנחנו לכך בהשגחת ה', שלא תהיה גם עתה השנאה מכוסה כמו בשאר דורות או בשאר מקומות בדור הזה גם כן, ועל מה ההשגחה מקפדת ביותר לעורר על ידו את שנאת שונאינו עלינו באיזה ארצות.

ג

ובאשר נוסף להתבונן במאמר שבהגדה (של פסח) שהבאנו, נלמד גם את זה יפה, שהרי אחרי שאנו אומרים את המקרא (בראשית טו, יג) "ויאמר לאברהם, ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום ועינו אותם ארבע-מאות שנה, וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנוכי, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", אומרים אנחנו "והיא שעמדה לאבותינו ולנו וכו'". ולפי הפירוש הידוע, דכוונת "והיא שעמדה לאבותינו ולנו" מוסבת אל סוף המאמר — "והקב"ה מצילנו מידם", קשה טובא, שהרי ההבטחה לא היתה אלא על גלות מצרים, כמו סוף ההבטחה "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", ובאמת ההבטחה לדורות לא היתה כברית בין-הבתרים, אלא כברית הכרותה עם משה בחורב, ובשירת האיזינו, ולא במקרא זה?.

אלא הפירוש הנכון של "והיא שעמדה לאבותינו ולנו וכו'" הוא דקאי על "שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו", ועל זה הביא ראיה מלבן. ודבר ה' לאברהם אבינו "כי גר יהיה זרעך", משמעו, לבד שהיתה נבואה שעתידי הדבר להיות כן, עוד נכללה בזה אזהרה לדורות, שיהיה זרעך גר בין העמים, ולא ירצה להתערב ולהשתוות עמם בהליכות החיים.

ומשום הכי כתיב כיעקב אבינו "ויגר שם" (דברים כו, ה), והדרש (בהגדה של פסח): 'שלא ירד... להשתקע במצרים אלא לגור שם, כמו שנאמר (בראשית מז, ד) "לגור בארץ באנו"'. ועל כרחק אין הכוונה שחשב יעקב לצאת משם ברצונו, בכלות הרעב, שהרי הקב"ה אמר לו "ואנוכי אעלך גם עלה" (בראשית מו, ד), אלא הפירוש, כאשר שמצד פרעה ומצד המדינה היה אפשר ליעקב להיות כאזרח הארץ, אבל יעקב אמר כי הוא אינו רוצה בזה, אלא רצונו הוא להיות גר, מאשר כי כן הזהיר הקב"ה את אברהם אבינו במאמרו "כי גר יהיה זרעך" (בראשית טו, יג) — בדד ומובדל מהם.

וזדו דבר ה' ליעקב "ויוסף ישית ידו על עיניך" (שם מו, ד), שעיקר ביאור הכתוב הזה הוא, משום שיעין יעקב — היינו, תשוקתו והשקפתו, היתה שישבו בניו בקרב העמים בדד, כדכתיב (דברים לג, כח) "וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב", היינו, תשוקת

יעקב היתה שכניו יהיו מובדלים, ומפני זה היה ירא לרדת מצרימה יותר מאשר ירא לשבת ולהשאר בכנען, דשם היה מקום מוכשר לתורה ועבודת ה' המבדלת בין ישראל לעמים, מה שאין כן במצרים. ולזה הבטיחו הקב"ה אשר "יוסף ישית ידו" — זה כוחו, "על עיניך" — היינו, שישתדל להוציא את חפצו אל הפועל. ולכן עשה בזה שהוציא את כל מצרים מגושן להושיב את ישראל שמה, ולא הניח יוסף כל זמן שהיה חי שיבוא מי מישראל לשבת חוץ לגושן. למען יוכלו להיות מובדלים מהמצרים בכל הליכות חייהם, ואשר על כן היו יושבים בשלוה ולא נתעוררה שום שנאה במצרים על ישראל.

כל זה כשהיו במצב ההתבודדות, אבל משמת יוסף וכל אחיו, "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאוד מאוד" (שמות א, ז), כתיב (שם) "ותמלא הארץ אותם", ואם נפרש "הארץ" — גושן, היה ראוי לכתוב "ותמלא הארץ מהם", שהרי רק ישראל ישבו שמה (ואכן בתרגום אונקלוס תרגם "מנהוין"?), אבל מדכתיב "אותם", על כרחק הפירוש שכל ארץ מצרים נתמלאה אותם, כי נתפזרו בכל הארץ הזאת, ונתערבו בגויים, והחלו גם ללמוד ממעשיהם, ולהשתדל להשתוות להם. וכמבואר בשמות-רבה (א, ח): "כיון שמת יוסף פסקו מלמול, אמרו, נהיה כמצרים, מה עשה הקב"ה — הפך ליבם לשנוא עמו. הרי מבואר דמיתת יוסף גרמה שפסקו מלמול, והדבר פלא. במאי גרם יוסף בחייו שישמרו בני ישראל את המצוה הזאת, ואיך גרמה מיתתו את ההיפך, אף שכל אחיו היו עוד בחיים?, אלא הענין כך, דכל זמן שהיה יוסף חי לא הניח לאיש מישראל לדור חוץ לגושן, ובוזה היו מובדלים ממצרים, ולא עלה על דעתם להשתוות למצרים, אבל כשמת יוסף והורשו לדור בכל מקום, ומרצונם לא בקשו לשמור את דבר ה' לאברהם "כי גר יהיה זרעך" (בראשית טו, יג), משום הכי הוסיפו לבקש גם השתוות במנהגי החיים, עד שבעטו בדבר ה' ופסקו מלמול, ומיד הפך הקב"ה את לב מצרים לשנוא את עמו ולכלותו.

וכן היה גם אחר כך, וכמבואר בסנהדרין (קד, א): "איכה ישבה בדד" (איכה א, א), אמר רבה אמר ר' יוחנן, אמר הקב"ה, אני אמרתי "וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב" (דברים לג, כח), עכשיו יהיה בדד מושבם, עכ"ל. פירוש, רצון הקב"ה היה שיהיו ישראל 'בדד', ובדלים מעצמם ומרצונם מאומות העולם, ואז ישכנו לבטח, עכשיו שהם לא עשו כן מרצונם "יהיה בדד מושבם" — בעל כרחם ידחקו אותם להתיישב במושב בדד.

וזהכי איתא בפסחים (קיא, ב): "ביזור עמים קרבות יחפצו" (תהלים סח, לא), מי גרם להם לישראל שיתפזרו לבין האומות — קריבות שהיו חפצים בהם, עכ"ל. פירוש, משום הכי אינם מניחים לישראל לשכון ולשבת הרבה בקרבם, ומוכרחים ישראל להיפרד ולהתפזר הלאה ממקום מולדתם בגולה.}

ובלעם אמר בשעה שרוח הקודש דיברה בו "הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב" (במדבר כט, ט), פירוש, שישראל משונה הוא מכל העמים, דכל עם הגולה ממקומו לאומה אחרת, אין לפניו כי אם להיבדל ממנהגו, ולעזוב את אמונתו, ולהשתוות אל דרכי העם אשר הוא בא בקרבו. אבל ישראל הוא להיפך, בשעה שהוא "לבדד" ושומר את משמרת דתו, ואינו רוצה להשתוות לבעלי הארץ, אזי "ישכון" — במנוחה, ואין איש רודף אותו, אבל "ובגויים" — בשעה שמתחקה על הליכות חייהם ולהתערב עמם, אז "לא יתחשב" — איננו נחשב כלל בעיניהם כאחד האדם, ומתפכים את הטוב שבישראל למידה רעה.

Limud B: Excerpts from She'er Yisrael

א-ב) אלא עיקר הלמוד הוא על שעה שישראל בגולה כמו יעקב שהיה בארם והיה מקום לחשוב בשעה שרואים אנחנו באיזה דור ששיבתנו בשלוח בקרב העמים שבאמת אוהבים אותנו ורוצים שנשב בקרבם לאכול ולשובע מטוב ארצם והנה כי כן אין אנחנו צריכים עוד ח"ו להשגחת ה' עלינו ... זאת בא הלמוד מלבן להראותנו כי לא כן הוא הדבר באמת אלא בכל דור ודור עומדים שונאי ישראל הכן לכלותנו ולבער את היהדות מביניהם אלא שהקב"ה מצילנו מידם כרחמיו וכרב חסדיו ... ואחר שכן הוא אין לנו לחקור אחרי הסבות והתאונות שמוצאים לכלותנו אחרי שהיא שנאת עולם בתמידות כאמור למעלה אלא שלא בכל דור השנאה יוצאת לאור וא"כ רואים אנחנו עין בעין שהכל הוא ע"פ השגחת ה' עלינו ורק אנחנו המסבבים על פי מעשינו לפני ה' שיהיה לבם עלינו לטובה או להפך ח"ו ... וכן פירשו חז"ל יומא ד"ט חרבן ביהמ"ק הראשון על עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים חרבן בית שני על שנאת חנם ולא תלוי במנהג המלוכה המושלת בכיפה אלא הוא משום כי לנו לא היה מגיע כל זה על פי הטבע.

Sections 1-2: The main focus of the teaching [in the Haggadah] is about a time when Jews are in exile, like Yaakov was in Aram, and there is room to think that when we see a time period where a particular generation is living peacefully, that they love and want us to live amongst them, to eat and be satisfied from the good of their land, and we don't need Divine Providence to watch over us ... to this, we are taught about Lavan to show us that this thinking is wrong. Rather, in each generation, there are people who hate Jews who are prepared to destroy us and get rid of Judaism within their midst. And the only way to escape that is when The Holy One Blessed be He saves us from them in His Mercy and abundant kindness ... Since this is the case, one should not try to investigate the causes and motivations that they find to destroy us because the hatred is always there, just that it doesn't express itself in each generation. Therefore, we can see clearly that everything is contingent on G-d's Divine providence over us and it is we who cause these actions before G-d Who decides whether to look upon us favorably or G-d forbid harshly ... Our rabbi explained to us in Yoma 9a, that the destruction of the First Temple was because of idolatry, incest and murder. The Second Temple was destroyed because of baseless hatred. It was not because the ruling king of that time wanted to destroy it, but rather because we deserved to become victims through the natural order.

ג) וכאשר נוסף להתבונן במאמר שבהגדה שהביאנו נלמוד גם זה יפה שהרי אחרי שאנו אומרים המקרא ויאמר לאברם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וגם את הגוי אשר יעבדו וכן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול אומרים אנחנו והיא שעמדה לאבותינו ולנו וכו' ולפי הפירוש הידוע דכוונתו והיא שעמדה לאבותינו ולנו מוסבה אל סוף המאמר שהקב"ה מצילנו מידם קשה טובא שהרי ההבטחה לא היתה אלא על גלות מצרים כמו סוף ההבטחה ואח"כ יצאו ברכוש גדול אלא הפירוש הנכון של והיא שעמדה לאבותינו ולנו וכו' קאי על שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו וע"ז הביא ראייה מלבן ודבר ה' לאברהם אבינו כי גר יהיה זרעך דמשמעו לבד שהיתה נבואה שעתיד הדבר להיות כן עוד נכללה בזה אזהרה לדורות שיהיה זרעך גר בין העמים ולא ירצה להתערב ולהשתוות עמם בהליכת החיים ומשום הכי כתיב ביעקב אבינו ויגר שם והדרש שלא ירד להשתקע.

Section 3: When we look further into the aforementioned statement of the Haggadah, we can see this idea. After we recite the verses "And He said to Abram, 'Know well that your offspring shall be strangers in a land not theirs, and they shall be enslaved and oppressed four hundred years; but I will execute judgment on the nation they shall serve, and in the end they shall go free with great wealth,'" we recite Vehi She'Amda, and it is this that stood for our forefathers and for us. According to the popular interpretation — that "and it is this that stood for our forefathers and for us" refers back to the end of the statement, that the Holy One Blessed be He saves us from them — there is a great difficulty because that guarantee was only for the exodus from Egypt, just like the end of the guarantee that they will leave with great wealth. Rather, the proper interpretation is that "and it is this that stood for our forefathers and for us" refers to "because it is not just one who stood over us to destroy us," and to this [the Haggadah], brought a proof from Lavan and the words of G-d to Avraham Avinu "that your offspring shall be strangers," which implies that this wasn't simply a prophecy for the moment, but that in the future, this will be so. This also includes a warning for future generations that your offspring shall be a stranger among the nations without a desire to mix or become similar to them in their way of life. For this reason, it is said about Yaakov Avinu "And he sojourned there," which is interpreted [in the Haggadah] that he didn't go down to settle there permanently.

ד) היה הרצון גם כן שיהיו כל העמים יודעים את ה' ועובדים אותו והאילים כליל יחלוף והחל הקב"ה לצוות את אברהם אבינו בזה הדבר להיות לאב המון גוים אפילו לא יתגיירו וגם החל אברהם להקים מצוה זו ויצא מחברון לבאר שבע שהיה מקום מרובה באוכלוסין ויקרא שם בשם ה' אל עולם ... והנה מיד באותו המאמר שצוה הקב"ה לאברהם אבינו להיות לאב המון גוים צוהו גם כן על מצות מילה להבדילו משאר בני נח שלא יאמר אחרי שהוא מצוה להתערב עמהם וללמדם אמונת ה' יהיה שוה עמהם גם כן בדרכי החיים ובהליכות העולם משום הכי נצטוו להיות רשום בגופו באות ברית מילה ... ואחר שזה הוא צורת ישראל שיהיה בדד בגוים ומובדל מהם על כן בשעה שמבקש לפרוץ הבדד ולהתחקות אל פעולתם ... מה הקב"ה עושה באותה שעה להעמידו על תכלית צורתו הנה מעורר הוא שנהא מן העמים בפועל ומרחיקים אותם בעסקיהם ובמושבם עד שבעל כרחם ניכר צורת ישראל.

Section 4: There was a [Divine] desire that all of the nations know G-d and serve Him, and that the idols disappear. The Holy One Blessed be He began commanding Avraham Avinu on this matter to be the father of many nations, even if they won't convert. Avraham also began fulfilling this mitzvah and he left Chevron to go to Be'er Sheva where the population was much bigger and called out in the name of G-d ... Behold, immediately following G-d's command to be the father of many nations, He commanded him to perform bris milah in order to separate him from the other descendants of Noach, so that he wouldn't say that since he is commanded to interact with them and teach them about faith in G-d, he should also be similar to them in their way of life and their culture. Therefore, he was commanded to have a circumcision as mark of distinction ... Since the natural Jewish disposition is to be alone and separated from the nations, when the Jewish people try to break their solitude and imitate the ways of the nations, what does The Holy One Blessed be He do to restore the natural disposition? He incites hatred from among the nations causing them to separate from the Jews in their matters until the Jews have no choice but to return to their natural disposition.

ו) והנה הכתוב המשיל את ישראל ואומות העולם ביחוסם זה לזה כטבע האש והמים שכן אומות העולם נמשלו בכתוב למים ... וישראל נמשל לאש ... והנה כי כן היה ראוי אמנם כי האש והמים יהיו תמיד אוהבים זה את זה וביחוד אלה האחרונים את הראשונה אחרי שזאת הראשונה מטיבה הרבה להמים על פי החק הנתן לה להגיע אל זאת התכלית ובכל זאת רואים אנחנו שהשנאה ביניהם עזה מאד ושטף מים מכבים אש הרבה ... אבל כל זה אינו אלא בשעה שהאש פוגעת בגוף המים ... משא"כ כשיש דבר המפסיק ביניהם כי אין אז שנאה ואין תחרות בין האש והמים ואדרבה המים מבעבעים מרתיחת האש ומתפעלים יפה יפה ואין פרץ ואין יוצאת כך הטביע הקב"ה טבע האומות העולם וישראל כשהם ביחד זה עם זה ...

Section 6: The verse compares the Jewish people and the nations to fire and water. The nations are like water ... and the Jews are like fire. It is proper that fire and water should embrace each other, and the water especially should embrace fire because it can be used to heat up the water and the water can fulfill its purpose. Nevertheless, we see that there is extreme hatred between them and a gush of water can destroy the fire ... But this is only true when the fire and water touch each other directly ... However, when there is an object separating the two (such as a pot), there is no hatred or competition between the fire and the water. Rather, the water boils and reaches its potential from the fire without breaching its own space [and extinguishing the fire] ... This same model is how The Holy One Blessed be He designed the [relationship between the] nations and the Jewish people when they interact with one another ...

ח) עוד יש לדעת שאע"ג שנתבאר ע"פ מקראות ודרשות חז"ל טעם התגלות שנאת שונאי ישראל לישראל בכ"ז לא יקשה עלינו אם אנו רואים באיזה דור או באיזה מקום שהגיעו זה הקלקול ומכ"מ לא בא עליהם זה העונש כי על כיוצא כזה כתיב בפ' נצבים ... הנסתרות לה' אלקינו והגלות לנו ולבנינו לעשות את כל דברי התורה הזאת ... יש בזה עוד סתרי כוונות הנוגעים לתכלית המכוון ממנו ית"ש.

Section 8: One should also know that although we have shown based on verses and statements of our Rabbis the reason why anti-Semitism appears, nevertheless, one should not question this theory if one sees a certain generation or place that faces this problem [of assimilation] and yet does not receive the punishment [of anti-Semitism] because on a similar matter it states in Parashas Nitzvaim ... "That which is concealed are the concern of the Lord our G-d; but that which is overt, it is for us and our children ever to apply all the provisions of this Teaching" ... there are numerous concealed factors that relate to what G-d intends.